

Hogyan tanítsunk új zenei elemet?

Ritmikai ismeretek átadása

Dévai Adrienn

2025. október 8.

Hogyan helyezzük az órák sorába az új ismeret átadásának óráját?

- ELŐKÉSZÍTÉS (képzetkialakítás) – 3-4-5 óra, ismeret komplexitásától, életkortól függően. ÚJ DALOK hallás utáni tanítása
- **ÚJ ISMERET átadásá**nak órája – egyetlen órán történik, egy, MÁR ISMERT DALon (ami egy jól megválasztott mintadal legyen!)
- GYAKORLÁS óráinak hosszú sora – minden új ismeret átadást követő óra; játékos feladatok sokaságával mélyítjük az átadott ismeretet – készség szintre (automatizmus) emeljük

Ritmikai ismeretek átadása

➤ Általános és konkrét előfeltétel:

- **Általános előfeltétel** (kialakítása az átmeneti időszak – első hat hét az iskolában – feladata):
 - egyenletes mozgások végzése daléneklés közben
 - dalritmus és mérőütés összekapcsolása
 - ritmuselvonás (tisztán a ritmus marad a gyakorlat végén)
 - dalazonosítás ritmusmotívumok segítségével
- **Konkrét előfeltétel** (kialakítása a tudatosítás előtti órák feladata):
 - Tanuló rendelkezzen a tanítandó zenei elem **képzetével**.
 - Célnak megfelelő dalkincs kialakítása (hallás utáni daltanítással)

Ritmikai ismeretek átadása

- Képzetkialakítás (konkrét előfeltétel – az új ritmikai elem tanításának előkészítése):
 - minél több olyan dal hallás utáni tanítása, amiben szerepel az új zenei elem (lehetőleg hasonló előfordulás)
 - az új zenei elemet tartalmazó részlet (mindegyik tanult dal esetében) kiemelése, megfigyeltetése --> így kialakítható annak képzete, s mint ilyen, felidézhető, reprodukálható lesz.
→ ritmuselvonással dolgozunk

Ritmikai ismeretek átadása

➤ Tudatosítás folyamata:

1. Ismert dal kiválasztása (mintadal), amin megtanítjuk az új zenei elemet:

- dal éneklése/játszása
- motívum/sor (ez utóbbi ritkább, ha előfordul, akkor mindenképpen népdal esetében) kiemelése
- ritmuselvonás alkalmazása (tanítói mérővel!)

Jó mintadal kritériumai:

- Az új ritmikai elem lehetőleg a dal első motívumában/sorában szerepeljen, de ne azzal kezdődjön
- az új elem előtt a MÉRŐÜTÉS ritmusértékei álljanak

2. Az új zenei elem megfigyelése:

- a *már ismert* zenei elemek (ritmusok) megfigyelése
- szemléltetés a táblán (az ismerteket felírjuk, a dalnak megfelelő ritmikában ábrázoljuk, ütemekbe rendezve)
- VISZONYÍTÁS (a már ismert ritmikai elemekhez *viszonyítjuk az új ritmust*)

Ritmikai ismeretek átadása

➤ Tudatosítás folyamata (folyt.):

3. Az új zenei elem tudatosítása:
 - név és jel megismertetése
 - szemléltetés a táblán
 - reprodukció
4. Végezetül: a dal élményének újrateremtése (énekeltetés egészében, szöveggel, élményszerűen)

Ritmikai ismeretek átadása

Új ritmikai elem – példák:

- **ti-ti**
- **tá-á**
- **pontozott fél érték**
- **nyolcad és szünete**
- **szinkópa**
- **nyújtott ritmus**
- **éles ritmus**

jól megválasztott mintadal -
példák:

Zsipp-zsupp kender zsupp (negyed mérőhöz viszonyítunk)

Méz, méz, méz (negyed mérőhöz viszonyítunk)

Á-bé-cé-dé (negyed mérőhöz viszonyítunk)

Volt nekem egy kecském, tudod-e
(nyolcad mérőhöz viszonyítunk)

Itt ül egy kis kosárba' (nyolcad mérőhöz viszonyítunk)

Szép szakmári lányok (nyolcad mérőhöz viszonyítunk)

A szántói hires (nyolcad mérőhöz viszonyítunk)

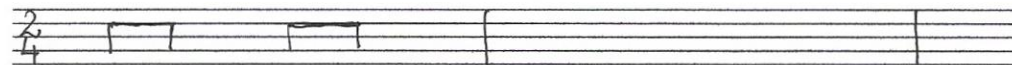
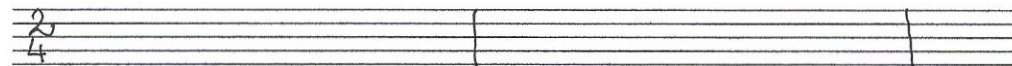
Szinkópa tanítása

- ELŐKÉSZÍTÉS

- Általános előfeltétel: átmeneti időszakban (iskolába kerülés első 6 hete) sok dal hallás utáni tanítása, dalfelismerés ritmusról, ritmuselvonás
- Konkrét előfeltétel: szinkópát tartalmazó dalok hallás utáni tanítása = képzetkialakítás (az adott osztályban – itt 3. osztály – dalok hallás utáni daltanítása, ritmuselvonás alkalmazása is!)
pl.: Itt ül egy kis kosárba', Pörcös pogácsa, A két szélén kis kóta, Elmentem a piacra, Szántottam gyöpöt, Reggeli harmat, Hej, Jancsika, Kis kertemben uborka stb.
- Mintadal kiválasztása: Itt ül egy kis kosárba'
(Miért jó ez a dal mintadalknak?
– Mert az új ritmikai elem a dal első motívumában szerepel.
– Mert az új ritmuselem előtt – szinkópa – a mérőütés ritmusértékei állnak, azaz a ti-k. A szinkópa ritmusképletet a ti-hez viszonyítva tanítjuk.)

Szinkópa tanítása

- AZ ÓRA – új zenei elemet tudatosító része:
- Ismert dal éneklése, motívum kiemelése:
 - Itt ül egy kis kosárba' kezdetű dal éneklése szöveggel, első motívum (Itt ül egy kis kosárba') kiemelése, ritmuselvonás
- Új ritmikai elem megfigyeltetése, VISZONYÍTÁSA a már ismertekhez:
 - Gyerekek eltapsolják a tanítóval újra a motívumot, negyed mérő hangoztatása mellett megfigyelik a már ismert ritmusértékeket, szemléltetés a táblán:

Itt ül egy kis ko-sár-ba

Szinkópa tanítása

- AZ ÓRA – új zenei elemet tudatosító része (folyt.):
- Új ritmikai elem megfigyeltetése, VISZONYÍTÁSA a már ismertekhez (folyt):
 - Tanítóval közösen a gyerekek megfigyelik a motívum második felét (2. ütem), tanító elmondja, hogy itt található az új ritmusképlet és megállapítják, hogy bizony nem tudják meghatározni tá mérőhöz pontosan az értékeket, mert a ritmus "sántít" a mérőhöz képest.
 - Tanító nyolcad mérőre vált (közli a gyerekekkel), kicsit lelassítva a tempót, a gyerekek eltapsolják újra a teljes motívumot, megfigyelik, hogy a második ütemben, a nyolcadokhoz képest, hogyan helyezkednek el a ritmusértékek.
 - Megfejtik:

ti = egy ti tá = két ti

ti = egy ti

szin-kó-pa

♩ | ♩

(ti-tá-ti)

Handwritten musical notation on a staff. The notes are: ♩ | ♩ = | |. Below the staff, the text 'szin-kó-pa' is written with a small 'i' above the 'o'.

Handwritten musical notation on a staff. The notes are: ♩ | ♩ = ♩ ♩ ♩ ♩.

Szinkópa tanítása

- AZ ÓRA – új zenei elemet tudatosító része (folyt.):
- Új zenei elem tudatosítása:
Tanító megnevezi a ritmusképletet (szin-kó- pa) felírja a táblára jelét, értékét (gyerekek füzetbe másolják).
A ritmus időbeli elrendezésére figyelni kell!! → ti rövidebb, tá hosszabb ritmusérték!

szin-kó-pa

♩ | ♩

(ti-tá-ti)

♩ | ♩ = | |

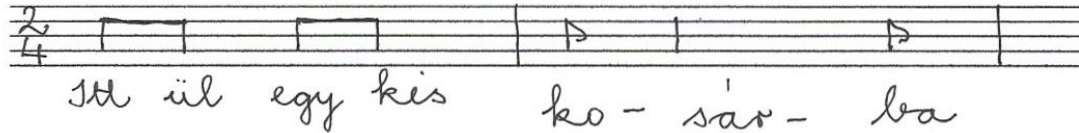
szin-kó-pa

♩ | ♩ =

♩ ♩ ♩ ♩

Szinkópa tanítása

- AZ ÓRA – új zenei elemet tudatosító része (folyt.):
- Tudatosítás folytatása:
 - a dal motívumába behelyezik a már megtanult, új ritmusképletet:

- közösen hangoztatják a motívumot tapsal, ritmusnévvel
- dalt teljes egészében éneklük szöveggel, közben ritmustaps
- dalt teljes egészében éneklük szöveggel, kivéve szinkópás részek, ott a szöveget a ritmusnévre cserélik, közben ritmustaps (Itt ül egy kis szinkópa' stb.)

(Megjegyzés: a ritmusképlet nevét – itt: szinkópa – egyéb ritmusképletek esetében nem használjuk. Pl. a nyújtott ritmus tanításánál a „nyújtott ritmus” ritmusnevet nem énekeljük a választott dalban, hanem a ritmus gyakorlónevét használjuk: táM – ti)

- Dal élményének újrateremtése – a teljes dal éneklése elejéről, szöveggel.
 - Játékos gyakorlás:
 - ★ dal éneklése szöveggel, szinkópa tapsolása IS
 - ★ dal éneklése szöveggel, szinkópa alatt szinkópa éneklése az eredeti szöveg helyett
 - ★ dal éneklése szöveggel, szinkópánál csak taps + néma éneklés
 - ★ csoportok között elosztva a föntebbi játékok

Tanítandó ritmikai ismeretek az alsó tagozatban, évekre bontva

- **1. osztály:** egyenletes lüktetés (mérő), tá és titi (negyed és nyolcadpár), csend a zenében: a szünet (negyed értékben), kettes ütem (vagy kétnegyed),
- **2. osztály:** tá-á (fél értékű ritmus) és szünete
- **3. osztály:** négyes ütem (vagy négy negyed), tá-á-á-á (egész értékű ritmus) és szünete, zászlós ti (önálló nyolcad) és szünete, szinkópa
- **4. osztály:** hármas ütem (vagy háromnegyed), tá-á-á (pontozott félérték), nyújtott ritmus, éles ritmus

Köszönöm a figyelmet!